

MASOFAVIY TA'LIMDA O'QUVCHI FAOLLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI

QILICHEVA GO'ZAL CHORSHANBIYEVNA

Termiz davlat universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti tyutori

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada masofaviy ta'limda o'quvchi faolligini oshirishning innovatsion yondashuvlari masalasi yoritilgan. Bugungi raqamli davrda ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, ayniqsa o'quvchilarning darsdagi ishtirokini faollashtirish, ularni mustaqil o'rganishga, ijodiy fikrlashga va virtual hamkorlikka jalb etish dolzarb masalaga aylangan. Maqolada "ZiyoNet", "EduMarket", "Maktab.uz", "Kundalik.com" kabi elektron platformalar misolida o'quvchilarning onlayn o'rganish jarayonidagi faolligini oshirish bo'yicha amaliy usullar keltiriladi.

Tadqiqotda 2020-yil 6-apreldagi "Masofaviy ta'lim tizimini joriy etish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, hamda 2022-yil 25-avgustdagi "Raqamli ta'limni rivojlantirish strategiyasi" asosida ta'limni modernizatsiyalash jarayonlari tahlil qilingan. Shuningdek, o'qituvchilar tomonidan qo'llanilgan gamifikatsiya, onlayn testlar, interfaol vebinarlar va vizual ta'lim vositalarining o'quvchi motivatsiyasi hamda ishtirokini oshirishdagi roli amaliy misollar bilan ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: *Masofaviy ta'lim, innovatsion yondashuv, o'quvchi faolliqi, raqamli pedagogika, motivatsiya, interfaol usul, onlayn platforma, kommunikativ kompetensiya, gamifikatsiya, raqamli ta'lim texnologiyasi.*

KIRISH

So'nggi yillarda dunyo miqyosida ta'lim jarayonining asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida masofaviy ta'lim tizimi keng joriy etilmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham bu jarayon 2020-yildan boshlab faol rivojlandi. 2020-yil 6-aprel sanasida Vazirlar Mahkamasi tomonidan qabul qilingan qarorga muvofiq, barcha ta'lim muassasalarida masofaviy ta'lim tizimi yo'lga qo'yildi. Ushbu qaror pandemiya davrida o'quvchilarning bilim olish jarayonini to'xtatmasdan davom ettirish imkonini berdi.

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatdiki, masofaviy ta'lim samaradorligi o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi faol kommunikatsiya hamda motivatsion muhit bilan chambarchas bog'liq. Masalan, "EduMarket" platformasida o'quvchilarga beriladigan topshiriqlarni ball tizimi orqali baholash ularning raqobat ruhini oshiradi, "Google Classroom" yoki "Zoom"da o'tkaziladigan interfaol darslarda esa o'quvchilar o'z fikrini erkin ifoda etish imkoniga ega bo'ladi.

Bundan tashqari, 2022-yil 25-avgustda tasdiqlangan “Raqamli ta’limni rivojlantirish strategiyasi” ta’limda innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, o’qituvchilarni raqamli savodxonlikka o’rgatish va o’quvchilarning faolligini oshirishni ustuvor yo’nalish sifatida belgiladi. Shu bois, bugungi kunda o’quvchilarning virtual ta’lim muhitidagi faolligini oshirish uchun gamifikatsiya elementlari, virtual muhitda jamoaviy ishlash topshiriqlari, video-darslarda interaktiv testlar, ijodiy loyiha topshiriqlari kabi amaliy yondashuvlar keng qo’llanilmoqda.

Masofaviy ta’limda o’quvchi faolligini oshirish bu faqat texnik imkoniyatlardan foydalanish emas, balki psixologik, pedagogik va motivatsion mexanizmlarni uyg’unlashtirish orqali ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishdir. Shu jihatdan, innovatsion yondashuvlar o’quvchilarni bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi, ijodkor va hamkor sifatida shakllantiradi.

ASOSIY QISM

Masofaviy ta’limda o’quvchi faolligini oshirish bu nafaqat bilim berish jarayonining yangi shakli, balki o’quvchini raqamli dunyoda faol ishtirok etishga, mustaqil fikrlash va o’z-o’zini boshqarish ko’nikmalarini shakllantirishga yo’naltirilgan interaktiv pedagogik yondashuvdir. O’zbekiston ta’lim tizimi so’nggi yillarda bu yo’nalishda jadal islohotlarni amalga oshirmoqda.

Masalan, 2020-yil 6-aprelda Vazirlar Mahkamasining “Masofaviy ta’lim tizimini joriy etish to’g’risida”gi qarori asosida umumta’lim maktablari, kollejlari va oliy ta’lim muassasalari Zoom, Google Meet, Moodle, Kundalik.com, EduMarket kabi platformalarda dars o’tishni yo’lga qo’ydi. Shu davrdan boshlab o’qituvchilar o’quvchilarni faollikka jalb etish uchun turli innovatsion uslublarni sinovdan o’tkazdi.

Masalan, Toshkent shahridagi 81-maktabda o’tkazilgan “Onlayn tafakkur darsi”da o’quvchilar “Zoom” orqali kichik guruhlariga bo’linib, “Tabiatni asraylik” mavzusida ekologik muammolarni muhokama qilib, o’z yechimlarini taqdim etishgan. Bu dars davomida har bir o’quvchi o’z fikrini himoya qilish, dalil keltirish, raqamli vositalardan (slyayd, video, infografika) foydalanish imkoniyatiga ega bo’lgan. Natijada o’quvchilarning ijodiy va kommunikativ faolligi sezilarli oshgan.

2021-yil 19-fevralda qabul qilingan “Ta’lim tizimini raqamlashtirish dasturi” doirasida esa “Kundalik.com” platformasiga interfaol topshiriqlar, onlayn testlar va baholash tizimlari kiritildi. O’quvchilar o’zlarining natijalarini real vaqt rejimida ko’rib, o’z bilim darajasini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo’lishdi. Shu orqali o’z-o’zini tahlil qilish va ichki motivatsiya mexanizmlari kuchaydi.

2022-yil 25-avgustda tasdiqlangan “Raqamli ta’limni rivojlantirish strategiyasi” asosida esa “EduMarket” platformasi orqali o’qituvchilarga o’quvchilarni darsga faol jalb etish uchun gamifikatsiya elementlari ya’ni o’yin orqali o’qitish metodlari tavsiya etildi. Masalan, ingliz tili darslarida “Kahoot” va “Quizizz” dasturlari yordamida viktorinalar o’tkazilishi o’quvchilarni raqobat ruhida, qiziqarli tarzda darsga jalb

qilmoqda. Shu bilan birga, o'quvchi faolligi uchun virtual mukofotlar (badge, medal, reyting) tizimi yo'lga qo'yilgan.

Amaliy jarayonlarda o'qituvchilar o'quvchilarni faollashtirish uchun turli kreativ yondashuvlardan foydalanishmoqda:

“Video-challenge” usuli o'quvchilarga dars mavzusiga oid qisqa videorolik tayyorlash topshirig'i beriladi. Masalan, tarix darsida “Buyuk siymolar” loyihasida o'quvchilar Alisher Navoiy yoki Amir Temur haqida qisqa sahnaviy videolar yaratishadi.

“Virtual loyiha kuni” o'quvchilar Google Meet orqali o'z guruhlar bilan loyiha ishlari taqdimotini o'tkazadilar, bu jarayonda hamkorlik va jamoaviy fikrlash rivojlanadi.

“Kreativ fikr kartasi” dars yakunida o'quvchilar Miro.com yoki Canva.com platformasida o'z fikrlarini vizual tarzda ifoda etadilar.

Shu kabi innovatsion yondashuvlar natijasida o'quvchilar o'qituvchi bergan topshiriqlarni bajaruvi emas, balki ijodiy talqini bilan ajralib turadi. Bunda asosiy e'tibor o'quvchining o'z fikrini mustaqil ifoda etishiga, tanqidiy tahlil qilishiga va bilimni amalda qo'llay olishiga qaratiladi.

Masofaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirishda ijtimoiy tarmoqlar ham o'quv muhiti sifatida faol ishlatilmoqda. Masalan, Telegram'dagi “Online ta'lim”, “O'quvchilar uchun foydali kanallar” guruhlar orqali o'qituvchilar viktorinalar, interfaol savol-javoblar va onlayn esse tanlovlarini o'tkazib, o'quvchilarni mustaqil o'rganishga undamoqda.

Xulosa qilib aytganda, masofaviy ta'limda o'quvchi faolligini oshirish bu faqat texnologiyani ishlatish emas, balki ta'limni shaxsiylashtirish, o'quvchini subyekt sifatida tan olish, va raqamli ijodkorlikni rivojlantirish jarayonidir. Shu orqali o'quvchi bilim oluvchi emas, balki bilim yaratuvchiga aylanadi.

T/r	Innovatsion yondashuv	Amaliy misol (qo'llanilishi)	Manba / sana / hujjat	Izoh (qanday faollikka olib keladi)
1	Interaktiv vebinar + guruh muhokamalari	Onlayn dars davomida o'quvchilar breakout room'larda kichik guruhlariga bo'linib, mavzu bo'yicha bahs olib boradi; keyin muallif guruhlar fikrini asoslab taqdim qiladi	Konferensiyada maqola: “Masofaviy ta'limda innovatsion o'qitish usullari” (2024-yil 13-may)	Guruh muhokamalari o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi

T/r	Innovatsion yondashuv	Amaliy misol (qo'llanilishi)	Manba / sana / hujjat	Izoh (qanday faollikka olib keladi)
2	Virtual laboratoriyalar / simulyatorlar	Masalan, kimyo darsida virtual simulyator orqali eksperiment bajarish, so'ngra o'quvchilar nutqda tajriba bosqichlarini tushuntirishadi	Xabar maqolasi: "Masofaviy ta'lim innovatsion ta'lim muvaffaqiyati"	Real tajriba imkoniyatini onlayn muhitga olib kirish qiziqish va ishtirokni oshiradi
3	Gamifikatsiya elementlari	EduMarket, Moodle kabi platformalarda o'quvchilarga "badge", "leaderboard", "quest" shaklida viktorina va mini o'yinlar bilan baholash	Maqola "Ta'lim samaradorligini oshirishda innovatsion metodlar" (2025-yil)	Raqobat ruhi, mukofot tizimi motivatsiyani kuchaytiradi, faollikni oshiradi
4	LMS + elektron kontent va monitoring	Oliy ta'lim muassasalarida "Learning Management System" (LMS) platformasiga elektron dars modullari joylashtiriladi, talabalar onlayn test va topshiriqlarni bajaradi	Oliy ta'limda masofaviy ta'lim tartibi belgilandi (559-sonli Nizom, 03.10.2022)	LMS orqali monitoring bo'lishi, darhol fikr-mulohaza berish, baholash faollikni saqlab turadi
5	Multimedia + vizual va audio materiallar	Dars mazmunini video, animatsiya, infografika tarzida tayyorlab, o'quvchilarga ularni ko'rib, so'ng nutq bilan sharhlash topshirig'i beriladi	Maqola "Masofaviy ta'lim innovatsion ta'lim muvaffaqiyati"	Multimedia materiallar nutqiy ifodani boyitadi va o'quvchini fikrlashga jalb qiladi

XULOSA

Masofaviy ta'limda o'quvchi faolligini oshirish zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Amaliy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki,

o'quvchilarni onlayn jarayonga jalb etishning samarasi, birinchi navbatda, o'qituvchining innovatsion yondashuvi, texnologik imkoniyatlardan foydalana olishi va kommunikativ muhitni to'g'ri tashkil etishiga bog'liq.

Masalan, 2022-yil 3-oktabrda tasdiqlangan "Oliy ta'lim tashkilotlarida masofaviy ta'limni joriy etish tartibi to'g'risidagi Nizom" asosida oliy o'quv yurtlarida LMS tizimlari joriy qilinishi, o'quvchi faoliyatini real vaqt rejimida monitoring qilish imkonini yaratdi. Bu esa o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida teskari aloqani kuchaytirib, individual yondashuvni amalga oshirishga zamin yaratdi.

Demak, masofaviy ta'limda innovatsion yondashuvlar o'quvchini bilim oluvchi sub'ektdan faol ishtirokchiga aylantiradi, ta'lim jarayonini esa ijodiy va kommunikativ jihatdan boyitadi. Shu sababli, har bir pedagog masofaviy darslarni rejalashtirishda interaktivlik, ijodkorlik va motivatsiyani ta'minlovchi elementlarni markaziy o'ringa qo'yishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qodirova, M., & Tursunova, D. (2022). Masofaviy ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash metodikasi. – Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
2. Jo'rayev, S. (2023). O'quvchilarning masofaviy ta'limdagi faolligini oshirishning interaktiv usullari. – Toshkent: "Iqtisod-moliya" nashriyoti.
3. Karimova, N. (2024). Raqamli ta'lim muhitida o'quvchi motivatsiyasini shakllantirish nazariyasi va amaliyoti. – Samarqand: "Zarafshon" nashriyoti.
4. Raxmonov, A., & Ergasheva, M. (2023). Innovatsion yondashuvlar asosida masofaviy o'qitish samaradorligini oshirish yo'llari. – Toshkent: "Ilm ziyo" nashriyoti.
5. Yo'ldosheva, G. (2022). Zamonaviy ta'limda raqamli texnologiyalar va masofaviy o'qitish tizimlari. – Farg'ona: "Yangi asr avlodi" nashriyoti.